

GRANBERG, PER ADOLF, STERNE, LAURENCE

Betræktelser öfver åtskilliga nyttiga
och vigtiga ämnen af Sterne.

Öfversatte af P.A. Granberg. Göteborg,
tryckte hos Sam. Norberg, 1802.

1802

EOD - Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 12 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400- till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
 - Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
 - *Sök*:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
 - *Klipp & klistra*:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).
- *Ej tillgängligt i varje e-bok.

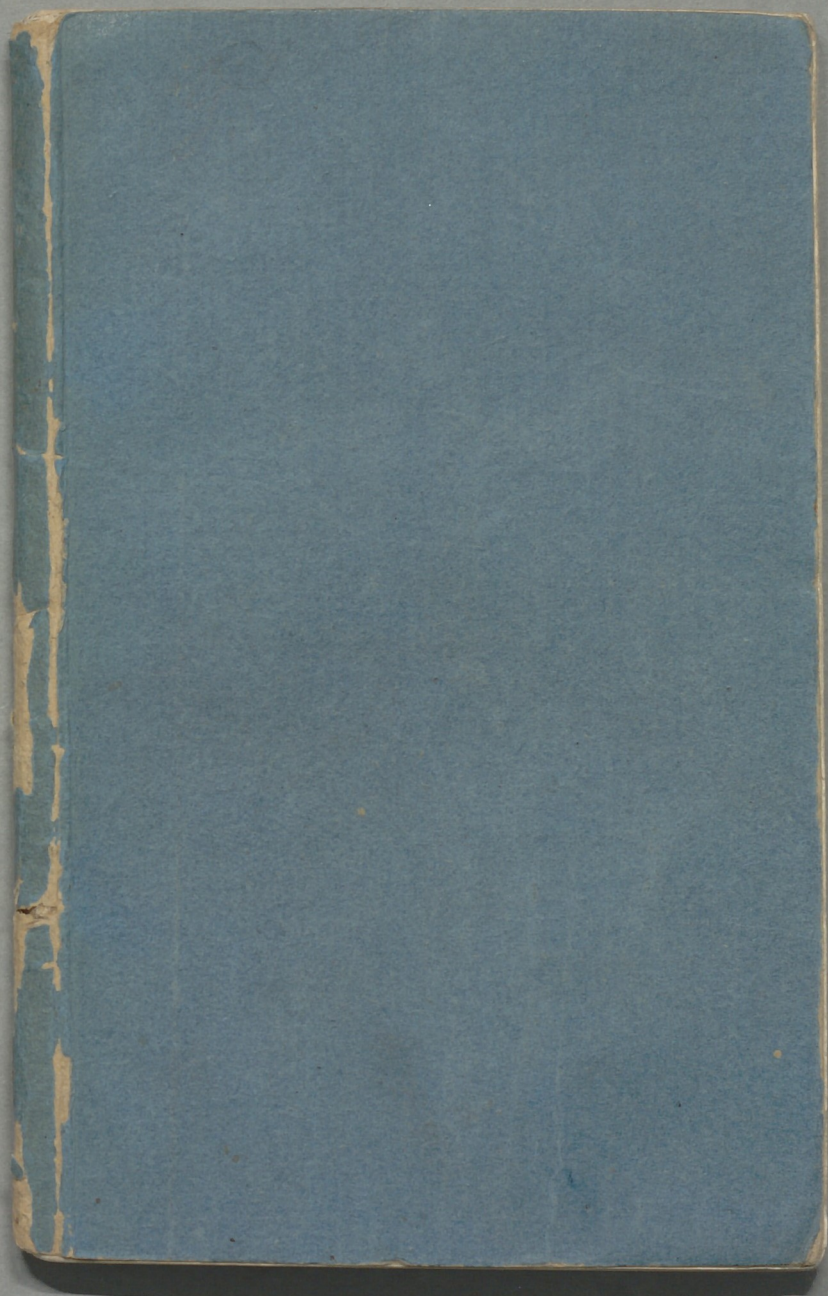
Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkor för användning: <https://books2ebooks.eu/csp/sv/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 40 bibliotek från 12 europeiska länder denna service. Sök böcker tillgängliga för den här tjänsten: <https://search.books2ebooks.eu>
Mer information finns tillgängliga via <https://books2ebooks.eu> boken.

Kongl. Biblioteket.
STOCKHOLM.

Polygrafer
1700-1829
Ex. A

Mr iche av Sterne.

Orig.: Yorick's meditations ---

1760.

Ex. B på Vitt. Prosa
(Br.)

Betræktelser

öfver åtskilliga

NYTTIGA OCH VIGTIGA ÄMNER

af

Laurence STERNE.

ÖFVERSÄTTE

AF

P. A. GRANBERG.

G ö t e b o r g,
tryckte hos SAM. NORBERG, 1802.

*Nec cum porticus aut me lectica excipit, de-
sum mihi!*

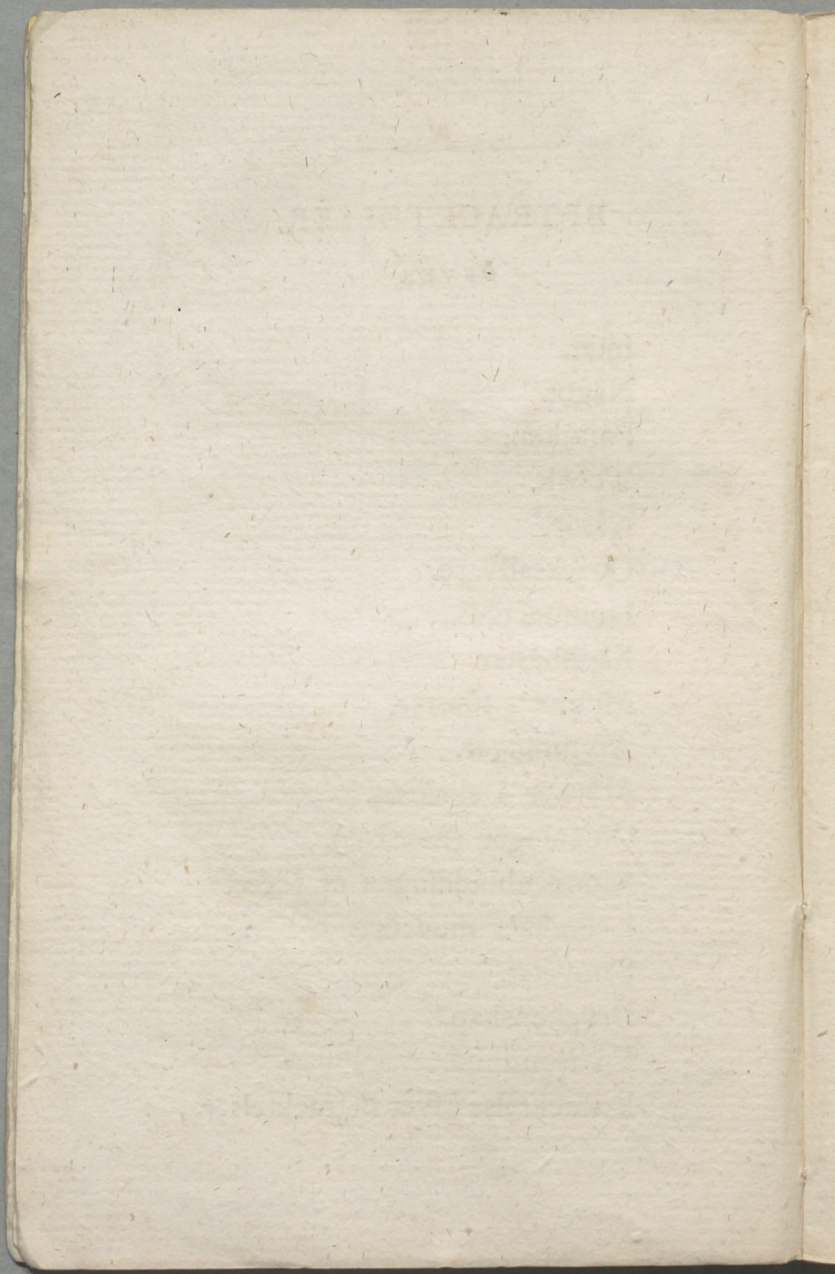
HORAT. SAT.

BEFTRÄCKTELSE

ÖFVER

Intet.
Något.
Politiken.
Tobak.
Nåsor.
Quacksalfvare.
Homunculus.
Kåpphåstar.
Momus's fönster.
Afvikningar.
Mörker i skrifter.
Omeningar (nonsens).
Sammanbindningen af Idéer.
Leibnitz's monader.
Samvetet.
Dryckenskap.
En Kommod.
Betraktelse öfver Betraktelser.

Betræktelse öfver Intet.

Djupt sänkt i tankar, betræktade jag länge hvad alla tala om och ingen förstår — här torde kanske någon skrattare fråga mig hvad jag tänkte på. — Nå vål, jag tänkte på det obegripeligaste ämne som fins i naturen, att vara uppriktig emot er, jag tänkte på intet. Intet, sade jag wid mig sjelf, är visserligen det måst outgrundeliga föremål i Metafysiken, och likvål har det en skapande förmögenhet; och om vi skola tro ålderdomens filosofiske skald, är det begåfvadt med förmågan att frambringa sig sjelf,

Ex nihilo nihil fit.

LUCRETIVS.

Af intet blir intet.

Så obetydeligt likvål detta ämne må synas, har intet ett värde i sig sjelf hvilket de obetänksamma icke märka. Om vi skola tro

några af de djupaste filosofer, kom hela världen till af intet. Intet är, efter deras tanka, upphofvet till all varelse, och i intet måste allt som har varelse sluta. Den störste af filosoferna har förklarad sig för ett vacuum, och ett vacuum är ju detsamma som intet. Ju mer jag tänker på intet, ju mer öfvertygas jag om dess betydighet. Detta samma intet har varit af stor nytta för mången författare; jag kunde nämna en som nyss har fyllt två hela volumer med intet; böckerna äro ganska dyra; men hvad innehålla de? intet; och just det bevisar autorns skicklighet: hvart och ett dumhufvud skulle kunna skriva om han hade något att säga; men den som kan skriva öfver intet måste såkert vara ett superlatift snille. — Någon nåsvis läsare torde här fråga mig hvad jag har i sinnet då jag ger ut sådane betraktelser. Hvad skulle jag hafva i sinnet? — alldeles intet; — läs endast fem eller sex sidor till, skall ni bli öfvertygad derom. Vi komma alla till af intet, och till ett intet måste vi alla återgå, efter dessa kloka filosofers, materialisternas, system, som upptäckt att världen blef skapad af intet och att intet styrer den.

Betræktelse öfver Något.

Låt mig nu vända mina ögon ifrån intets ofanteliga afgrund och fästa dem ett ögnablick på — något. Metafycici må säga hvad de vilja, något måste nu verkligen existera, derföre har något existerat ifrån evighet — eller få vi icke hvar dag öfvertygande bevis på att något är till. Kanske mina läsare torde här tröttna vid min betræktelse, så mycket värre för dem, ty jag påstår till trots för hela världen att något fins. Den fintlige, som torde bli frestad att tänka att denna betræktelse afhandlar samma ämne som den förra, behöfver endast låsa till slutet af sidan så får han se skillnaden imellan något och intet. Någon af de illskedfulla och klandrande torde kanske här fatta misstankar — Jag tycker mig höra en af dem säga: der ligger visst något under allt detta — författaren har såkert en elak afsigt emot religionen eller regeringen. — Herre, mina afsigter äro ganska goda, men sådane läsare som ni finna alltid något att tråta på. Huru abstrakt och obegripelig är naturen af

något — huru svårt är något att beskrifva? huru svårt är det ofta att finna rätt på. Mången bok, till exempel, är full af nyttiga saker, hvarunder vissa läsare tro något ligga fördoldt hvilket de icke kunna upptäcka — Sådant, mina Herrar, kan ganska väl förefalla; men hvad man har sagt om sanningen, kan likaledes sågas om något, nemligen: att det ligger på botten af en brunn — och der, mina Herrar, måste det ligga tills filosofiens embar hämtar upp det.

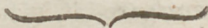

Betræktelse öfver Politiken.

Men låt oss lemna dessa krångliga ämnen, och vända våra betræktelser på ett ämne hvilket vi alla förstå — låt oss tala om politiken, ty den förstår hvar och en, och mången som poliicerar på ett kaffehus skulle icke kunna säga ett ord hvarken öfver sig sjelf, öfver nå-

got eller öfver intet; men släpp honom in i politiken, der kan han tala hela timman, och ingen är klokare. Lik en Urmakare kan han taga ned alla hjul och fjädrar, och sätta dem tillsammans som de voro förut. Men här måste jag be politiken om förlåtelse att jag jemförer den med ett ur. — Ur komma stundom i oordning, och det är väl bekant att vår lyckliga politik alldrig varit utsatt för sådane olägenheter, ehuru den liknar ett ur deruti att den ibland går något före och ibland något efter. Här torde någon nåsvis läsare afbryta mig med ett: "Huru går den nu då? — Alldeles riktigt, Herr skrattare, och huru kan man förmoda annat då PITT drar upp den. Men ack! under det jag således öfverlemnar mig åt mina betraktelser, och jemför politiken med ett ur, darrar jag af fruktan för anfall från en annan sida — Någon eldröd Teolog torde möjligtvis ljunga ett anatem emot mig såsom en antagare af materialismens förhateliga system. Men, läsare, tro mig på mina ord att jag häruti anklagas lika så oskyldigt som författaren till Esprit de Loix före mig. Jag anser ett tänkande väsende för lika

så nödvändigt att styra världen som att hålla politiken i gång, och tviflar icke att om intet utom materien varit till, skulle denna stått stilla ifrån evighet. — Nu kommer den förre skrattaren tillbaka och frågar mig, med en triumferande min, om uret kan tänka — visst icke — och likväl gifves det rörelse i en sådan materiel maskin. — Min Herre, ni tyckes hafva glömt att uret gjordes af en förnuftig varelse, och skulle snart stanna om ingen hjälpte till att draga upp det. — Men nu har jag sysslosatt mig så mycket med politiken att jag icke kan uthårda längre utan bistånd af en pipa tobak, och sedan den blifvit påtånd torde jag, kanske, återtaga mina betraktelser; ty tobakens aromatiska flågter hafva en lika så lycklig verkan på de politicerande, som nån sin kaffekoppen eller ölkannan.

Betræktelse öfver Tobak.

Jag ämnade hafva fortsatt min betræktelse öfver politiken, men jag hade icke länge varit insvept i det moln min lerpipa utbredde omkring mig, innan jag oförmärkt fördes in i en kedja af betræktelser öfver den plantans krafter, som så mycket bidrager att lindra de dödligas omsorger; ett ämne hvilket står i nära förbindelse med det förra, emedan politiken, i många afseenden, är tobaken högeligen förbunden. Vålsignade planta, ropade jag med extas, huru måktigt är ditt inflytande; du understödjer Österlänningens inbillning, och förrenar dig med sömngifvande opium till att fylla hans själ med kjusfulla begrepp om paradiset; utom dig skulle den stackars olycklige Negren sjunka under tyngden af sina arbeten. Den poliske Kanstóparen, utom dig, skulle aldrig till sitt nöje kunna uppgöra jemvigten i Europa; mången embetsman, utom dig, skulle somna vid sina göromål, och sjelfva vårdshusen ofta vara tomma. Sluteligen, vore icke du så hade verlden saknat många nyttiga och

lärda afhandlingar; och hvad som varit värst af allt: man hade alldrig fått läsa denna betraktelse.

Poeterna söka landtliga skuggor och sorlande bäckar; men den skribent som ämnar att gifva grundeliga lärdomar, finner sitt nöje i dessa moderna Lycéer der tobaks røken, tillika med portvinet eller ölbuteljen, bidrager att ingifva begrepp och utvidga själen. O! hvilken evig blygd för våra skönheter, tobak är deras afsky. Likväl är du icke alldeles öfvergifven af kònet. Hollands kloka fruntimmer røka lika så mycket som deras män, och i Stor Cairo har jag sett mången Judinna med pipan i munnen. Din betydlighet är äfven fullkomligt erkänd af människorna, och icke utan skål, emedan de hvarje dag se så många stora företagande försvinna i rök. Tobak! du det angenämaste på det öfversta galleriet, utom dig huru tråkig skulle mången Komedi vara — huru osmakeligt skulle vin, punch och porter blifva utom dig! Det var ett ordspråk hos de gamla, att *sine Baccho, friget Venus*, eller att kärleken är kall utom vin; men huru

billigt kunde man säga att vin är kallt utom tobak? O, hvilken dubbel tjenst du gör i många sällskap! du öppnar hjertat för det förtroliga umgånget, och med det samma skänker lindring åt den som ingen ting har att säga, emedan du förskaffar honom en ursäkt för sin tystlåtenhet. O! du vän för lärdomen och säng-gudinnorna, af dig hämtar den Akademiske grubblaren lika så stor nytta som af Ramus eller Smiglesuco, och kanske mycket större. Den berömde SOCRATES och den gudomelige PLATO, med all sin lärdom, voro endast populära filosofer; icke heller bör man undra derpå; tobak nyttjades icke i deras tidevarf, den skulle hafva upphöjt deras begrepp; och lyftat deras själar till de sublimaste betraktelser. Hvilken heder tillkommer då icke minnet af den vördnadsvärde mannen som först införde denna gudomliga planta i vårt land! Mätte han blifva ämnet för edra utvaldaste sänger, j nyare rimmare, som i snille och tackt så mycket öfverträffen edra företrädare. Han är billigt berättigad till eder tacksamhet, emedan tobak försötmar det öl som kommet eder skaldeådra att flyta. Omgifven af rök skulle

jag med nåje kunna uppehålla mig tills i morgon bittida vid ett så behagligt föremål; men emot min vilja måste jag likvål lemna det, ty mitt ljus är utbrunnit, och jag har icke så mycket som en flinta att slå eld med, således nödgas jag att gå till sångs, och der drömma eller grubbla tills i morgon.

Betræktelse öfver Näsor.

Genom min betræktelse öfver tobak, hvars vidsträckta nytta jag då icke uprepade, kom jag oförmårkt att tänka på dess förvandling till snus, hvilket så vål anstår åfven de förnåmares näsor; men min uppmärksamhet kallades snart ifrån detta föremål till betræktandet af något som är af vida större betydighet, jag menar sjelfva näsan. Det var fordom brukligt att döma om en mans förstånd efter hans näsa.

Homo emuncti naris, säger HORATIUS,

Och på ett annat ställe,

Minus aptus acutis naribus borum hominum,

så att en spitsig näsa var den tiden ett tecken till qvickhet. Näsan har i sednare åldrar, och bland sednare nationer, genom konstens tillhjälp, kommit att utmärka djup visdom och alfvarsamhet, derigenom att man satt ett par glasögon på henne. I Bologna i Italien liknade ynglingarne på det sättet Doktorerne i alfvarsamt och myndigt utseende, och man kan förmoda, att de hade en sårdeles omsorg om denna ansigtsdelen, emedan det måste varit en stor olycka för den som ingen ting haft att hänga sina glasögon på. Vigtiga lem! som betecknar qvickhet och förstånd, visdom och alfvarsamhet, ack att ditt värde vore bättre erkändt! ty det händer stundom, som en följd af utsväfningar, att näsan faller bortt och mennisko ansigtet således förlorar sin förnämsta prydnad. Kunde TALICOTIUS uppstiga å nyo, skulle han få flera kunder än han nånsin haft; men ack! ett så ovanligt snille får man sällan se. — Här tycker jag att någon skrattande granskare sätter näsan i vådret och frågar mig

hvad det skall bli af hela denna ståtelige inledning? — Kåra Herr granskare kan min stil vara nog sublim när jag talar om nåsan? då SALOMON sjelf har jemfört sin ålskarinnas nåsa med berget Libanon; och när himmelen sjelf har en nåsa, om vi skola tro den gudomelige SHAKESPEAR.

Heaven stops the nose at it.

OTHELLO.

Måste vi icke bli fullkomligt öfvertygade om nåsans värde, då hedren der såges ha sitt säte. Att det så är lårer ingen tvifla som besinnar huru skamligt det är att ofta blifva dragen vid nåsan. Det är sant att man har bestritt nåsan detta företräde och tillågnat det åt en annan del af kroppen, (hvilken jag för tydeliga ordsaker icke skall nämna, ehuru ett af sjuttonde seklets berömdaste snillen, en afsvuren fiende till oanständighet och irreligion, har varit road af att tala derom) på samma sätt som själens säte varit ett tvistämne för filosoferna. DES CARTES satte den i *Glandula pinealis*, andra i *Corpus callosum*, andra i medul-

medulla oblongata, &c. Non nostrum est tantas componere lites. Andra må afgöra om hedren sitter i nåsan eller annorstådes, såkert är det att på något ställe måste den sitta. Men att komma från denna afvikning, till mitt egentliga ämne, hvilket är ganska lätt, ty jag behöfver endast följa min nåsa, som icke lårer underlåta att styra mig den väg jag skall gå. Kom då, låt oss rätta oss efter henne, utan att förskräckas af det gamla ordspråket, den som följer nåsan kan råka dit det luktar illa. Nåsan är ansigtets visare, och ofta utpekar hon lika så rätt för oss hvart vi böra gå, som solvisarn utpekar timmarne på stenen. CROMWELL sjelf har sagt, att en menniska stiger aldrig så högt som då hon icke vet hvart det bär; och det är visst att när någon rusar blindt fram, utan att veta hvart han vill hån, kan han, med skål, sågas följa sin nåsa. O nåsa! du halfva människoslågtets trogne vägvisare, några de största hjeltar hafva erkänt dig att vara deras ende ledsagare. PETTER den store, CARL den tolfte och WILLIAM den tredje, i årofull och odödelig åminnelse, trodde ett

oundvikeligt öde, och nekade helt och hållet att våra handlingar berodde på oss sjelfva. Hvad var detta annat än tillstå att de hela sin lifstid följt sina nåsor. Ack! dödelige! J som allt för ofta förvillen eder, följen edra nåsor, ty då J låten er styras af dem, undviken J åtminstone den förargelsen att andra leda er vid nåsan. Att följa sin nåsa måste såkert vara att taga rätta vägen, emedan det är att gå rätt fram. — Någon läsare, som beständigt vill ha variation, och icke för några ögnablick kan fåsta sig vid en och samma tanka, torde här möjligtvis komma och såga, "denne författare har så länge följt sin nåsa, att jag icke orkar följa honom", och så lägga bort boken. — Kära Herre, tag åter till henne, ni skall snart få något nytt. — Jag älskar ombyte så väl som ni, och kan icke uthärda att länge fortfara i samma ton. Jag skall äfven hafva mina förändringar; ty då jag tänker, likasom då jag rider, tycker jag alltid om att stadna på vägen för att hämta förfriskning. Lita därför hårpå, min Herr läsare, att ni snart skall få något nytt; men ni måste tygla er otålighet ett ögnablick, ty jag tröttnar att tänka li-

ka så vål som att rida. De bästa saker gifva våmjelse då de åro omättlige, som HOMER säger. Således, emedan jag har följt min nåsa till åndan af kapitlet, skall jag här sluta det, och hämta andan en stund.

Betræktelse öfver Quacksalfvare.

Ack, läsare, när någon tillfällighet tyckes hota din nåsa, sök erfarna män, hvarpå här är ingen brist i denna staden, och akta dig för quacksalfvare. Detta slags pest har sitt upphof ifrån Italien; och i Frankrike är ett öfverflöd af Charlataner, der quacksalfvaren är på en gång orator och läkare, och från en håst eller upprest ställning minuterar ut sina läkemedel till den lättrogna hopen. Frid vare med alla dessa; det gifves quacksalfvare i alla professioner. Det finnes quacksalfvare i Juridiken, quacksalfvare i Teologien, och skribble-

rande quacksalfvare. De första öfverflöda ibland Advokater; på båda sidor bli parterna försåkrade om att vinna saken — ibland quacksalfvare i teologien har Påfven första rummet; men lyckligtvis har man nu börjat tvifla om hans antagna ofelbarhet; och dessa läkemedel för själens sjukdomar, som kallades bullor och indulgentier, hvilka han, likasom andra quacksalfvare, fordom utpränglade bland folket, hafva nu förlorat sin mesta kredit. Men gifves inga andra quacksalfvare i Teologien än Påfven? Åh tusende! hvar och en sekt har några. — Quäkaren är uppfylld af andan. Methodisten bibehåller ännu de gamle quacksalfvares berömliga vana — han harangerar från sin talstol som är upprest ute på marken, under det gapande åhörare beundra, och lyssna med uppmärksamhet på den andelige quacksalfvaren. Hvar och en sjuk och sårad själ vandrar till honom i hopp att finna bot. Här ber ett fruntimmer om hans böner emot den allmänna frestelsen — kanske någon oförfaren flicka torde vara nyfiken att veta hvad fruntimmernas allmänna frestelse är — hon kan vänta ett år eller två, så skall hon icke be-

hövva någon undervisning. — Här ber en karl att bli botad för den köttsliga lustans retelser; och många andra andeliga sjukdomar frambringas af otaliga patienter till den andelige quacksalfvaren. Quacksalfvare finnas äfven ibland Autorer, och man har hittat på att dölja åsnan under lejonhuden; äfven dessa locka ögat med ett tittelblad, och uppfinna tusende särskilda utvägar att väcka läsarnes nyfikenhet. Annoncer i alla papper gifva tillräckeliga bevis härpå; akta er för alla dylika, de äro verkliga Charlataner i litteraturen; och gå til min förläggare der ni skall få köpa för en lumpen tolfskilling,

Ett sannt och ofelbart antimelankoliskt

ELIXIR

Innehållande en sammansättning af äkta quickhet och munterhet, som kraftigt fördrifver mjältsjuka och vapörer, uppfriskar lifsandarne, och skingrar fullkomligt all hypokondri, ehuru behäftad patienten må vara dermed. — Det botar alla slags spasmer hos fruntimmer, och alla slags konvulsioner hos karlar, på ett lätt och behageligt sätt, emedan det quäfver dem

genom spasmer af skratt, hvilka alldrig underlåta att frambringa de lyckligaste verkningar.

Här ropar någon: denne deklamerar emot Charlataner, och är sjelf en Charlatan — en annan frågar med ett hånlöje huru spasmer kunna botas med spasmer? — sådant utgör de okunnigas stöttesten; men är det icke en regel i medicinen att stridiga saker verka emot hvarannan? Den som anklagar mig för quacksalveri då jag föreslår glädje som ett ofelbart läkemedel, är knapt vård att svara, ty han röjer endast sin egen okunnighet om menliga naturen. Tankar som förtjocka blodet ästadkomma nedslagenhet och melankoli, hvaraf födas åtskilliga sjukdomar; dessa kunna endast botas af skratt, som verkar lyckligt då det löper kittlande genom alla ådror, och tvingar ögonen att rinna af ordsaker som röra hvarken kropp eller själ. Med er tillåtelse mine allvarsamme Herrar, jag anser icke löjet så fördömligt, och tror att en komedi gör likaså mycken nytta som det bästa sorgspel. Ätminstone går jag alltid tankfull ifrån ett af de sednare, och det bedröfveliga har en sådan smitta

med sig, att jag oftast finner mig hågad att lägga mig utan aftonmåltid; men då jag skrat-
tat vål på en af de förra finner jag mina lifs-
andar så upplyftade, att jag gerna eldar dem
ännu mer genom dessa behagliga våtskor som
lindra och söfva våra bekymmer.

Betraktelse öfver Homunculus.

Ödödelige LOEFVENHOEKIUS, du djupaste af
alla filosofer! dig hafva vi att tacka för den
förvånande upptäckten, som i en blick visar
likasom hela slågtet invickladt i en enda liten
partikel, ADAM, dess stamfader, undantagen.
Hvad kan vara en mera nöjsam spekulation
än att på det sättet betrakta menskligheten i
miniatur — det liknar *ilias in nuce* — eller
snarare det påminner oss ollonet, hvori försto-
ringsglaset kan upptäcka hela eken med alla
sina grenar. Ack! den som ågde ett filosofiskt

mikroskop, som, *in semine humano*, kunde upptäcka, i en blick, alla ens efterkommande; emedan mången skulle finna skål att undvika giftermål om han kunde förutse de barn som ödet ämnat honom. Låtom oss återtaga vår betraktelse, och följa denna varelse som ifrån en punkt utvecklar sig, genom alla tillvåxningens grader, tills den blir en vuxen människa. Huru måste denna föreställning öfvertyga oss om vår litenhet, och döda hos oss alla frö till högmod? Om inbillningen kan följa ALEXANDERS ädla stoft tills hon finner det dela den allmänna förruttnelsen; hvarföre må hon icke återföra samma ALEXANDER, som segrade vid Issus, Arbela och Granicus, som dref sin förmåtenhet så långt att han antog tittel af JUPITER AMMONS son, och låt stoder uppresas för sig som åt en Gud? hvarföre må icke inbillningen återföra denne ALEXANDER ända tills hon finner honom vara en homunculus hos FILIP, eller, hvad som är mera sannolikt, hos en af FILIPS betjenter. O! J jordens store mån, erindren er detta, och varen icke längre uppblåste af stolthet — er början och ert slut borde tillräckeligen öfvertyga er huru ringa

all menskelig höghet är. Det vanliga medel hvarigenom man brukar påminna de stora om sitt intet, är döden; man berättar om en viss Konung i Persien, att han höll en person vid sitt hof, hvars göromål det var att hvarje morgon upprepa: O! Persiens Konung, kom ihog du föddes för att dö — men föreställningen om döden innehåller någon ting sublimt, och människorna sätta en fåfånga uti att trotsa den — Ändamålet hade således bättre vunnits om han hållit en person som hvar morgon tilltalat honom med dessa ord — O! Persiens Konung, kom ihog att du fordom var en homunculus. Hvilken Teolog kan gifva ett bättre skäl för ödmjukheten? — det är icke längre nödigt att jämföra människorna vid myror som kråla på en smutshög; vi veta nu att de verkligen hafva varit små kråk; och emedan hvar och en ifrån början varit en mask, kunna vi gerna, med den helige JOB, såga till förruttnelsen, du är min fader; och till masken, du är min moder och syster. Under det jag sysslosätter mig med detta ämne finner jag mig blifva ledsen; jag öfvertygas om min obetydlighet, och kan icke uthårda den tanken att fordom hafva

varit en homunculus. Måste då jag, hvars tankar vandra genom evigheten, hvars forskning intrångrer i de djupaste och mest abstrakta ämnen i metafysiken, fysiken, politiken, teologien, moralen, &c. &c. måste då jag plågas af den förödmjukande föreställningen att jag fordom varit en mask? Hvilket konststycke är icke menniskan! — ett ganska uselt stycke i min tanka, ty ehuru jag är sjelf en af samma slågte, kan jag icke möjligtvis anse oss som det förnämsta af de skapade tingen. O! J som fordom varit mina medhomunculi, men nu ären mina medmenniskor, låt mig vända mig til er alla med detta rörande utrop: hvad ock sådane varelser som vi skulle göra under det vi kråla hår på jorden — hafva vi likvål alla varit ömkeliga och föraktliga homunculi. —

Betræktelse öfver Kåpphåstar.

Gifvs det i naturen ett ämne så obetydeligt att ett verkeligt snille icke kan gifva vigt der-ät? — till och med en sopqvast får sitt värde genom en SWIFTS betræktelser. Att författa afhandlingar öfver en kåpphåst torde anses såsom något orimligt. Likväl, uppmuntrad genom ett efterdöme af detta stora snille för småsaker, måste jag försöka att upplyfta kåpphåsten till lika höjd med sopqvasten; detta är i sanning ett mödosamt företagande; ty den sednare har, icke många sekler tillbaka, blifvit ansedd såsom i stånd att föra påskkåringar genom luften, hvaremot den förre varit förnedrad till att beridas af barn. — Men, min läsare, besinna ett ögnablick att den store AGE-SILAUS, Konung i Sparta, i höjden af sin åra, höll sig icke för god att rida rundt omkring rummet med sina barn på en kåpphåst; och en sådan hedersbevisning borde upphöja kåpphåstar ifrån den äldren till den närvarande. Exemplet har icke heller blifvit förloradt; de förnämre bland alla nationer hafva efterpat

detta stora original, och rida ofta i procession på sina kåpphåstar. Granskaren torde här afbryta mig och fråga när sådane processioner göras? — Herre jag kunde underrätta er, men saken är ömtålig, således skall jag icke tala mer derom. För att likväl vara tydligare, är icke årelystnaden ett slags kåpphåst, som icke otjenligt kan jämföras med CLAVILENO, DON QUICHOTTE'S trådhåst, på hvilken, i inbillningen, han vandrade med sina ögon genom förut okända trackter. Om hjälten har sin kåpphåst, har poeten sin; — Pegasus, påstår jag, är platt ingen ting annat än en kåpphåst, och mycket värre än alla andra deruti, att den som stiger på honom är i fara att bryta halsen af sig. Jag höll på att fortsätta denna betraktelse när en af mina vänner kom in i min kammare, han tog min afhandling, läste den uppmärksamt, och började att göra mig alfvarssamma föreställningar öfver de vådeliga följder det kunde hafva, att kalla den ensidiga, och ofta underliga, passion, böjelse, eller svaghet en menniska har för någon ting, hvad det ock må vara, att kalla den hennes kåpphåst. På det sättet, bror, sade han, kunde man kom-

ma att anse riksstyrelsen för en kåpphåst, religionen för en kåpphåst; det allmänna bästa för en kåpphåst; och då — hur skulle det då gå med oss? — När han var gången öfverlade jag, antingen jag borde följa hans råd eller återtaga min betraktelse; jag beslöt det sedan, gned pannan två eller tre gånger och sträckte halsen; en utvåg som är ganska bruklig hos författare nu för tiden, då de finna sig i brist af en tanke; ja, det nyttjades äfven i den Augustiska åldren om vi skola tro HORATIUS.

Sæpe et caput scaberet, vivos et roderet ungues.

Men sedan jag flera gånger klappat på snillets dörr och funnit att det icke var hemma, föresatte jag mig att sluta betraktelsen, emedan min kåpphåst blef envis och icke ville gå långre med mig.

Betræktelse öfver Momus's fönster.

Man behöfver icke såga dig, min läsare, (ty då känner du icke mycket) att MOMUS föreslog en gång i gudarnes råd, att hvar och en skulle bära ett fönster i bröstet, på det hans hemligaste tankar måtte visa sig för alla andra, hvilket skulle hindra människorna att bedraga hvarannan. — Ack! hvad behöfves en sådan tillställning? — Kan icke den som äger vanlig urskillning, utan alla fönster, upptäcka sina likars tankar och karakterer? Icke förr fåstar jag mina ögon; — hvilka i min tanka äro lika så tjenlige till ofvannämnda ändamål; jag säger att jag icke förr fåstar mina ögon på en person som föreställes mig, än jag straxt kan se antingen han tror mig vara en skålm eller en hederlig karl, en förnuftig varelse eller en narr. Vid hvarje mening han yttrar, visar mig uttrycket i hans ansigte hvad han vill säga hårnäst. — Således har naturen gjort hvad MOMUS fordrade; och till bedragares stora blygd, squallra deras ansigten beständigt på dem. — ”Er ödmjukaste tjenare, min

Herre," säger Herr — jag ser honom i synen och finner att han menar; "Herre, jag ser gerna att ni ville gå er våg" — "Min Herre", säger en annan, "allt hvad som står i min makt kan ni befälla" — jag ser på honom och märker att han menar: "om det stod i min makt att tjena er skulle jag svärligen göra det". — Stundom ropar en autor med en vårdslös min — "det jag skref den gången är ganska uselt — det författades i sådan brådska" — jag ser honom i ansigtet, och då jag förklarar meningen heter det: hvad jag författar i hast är bättre än andras mest utarbetade skrifter". O! J okunnige, som låten bedraga er af listiga människor hvilka sedermera göra narr af er. — Edra olyckor komma helt och hållit deraf att ni icke lårt er att låsa Guds egen handskrift, ehuru den stylen han skrifver borde vara mycket läslig. Huru ofta ser man en skurk, på hvilken naturen sjelf har likasom satt brännmärket, finna utvägar att passera för ett mönster af redlighet, genom ingen annan konst än ett beständigt upprepande af de kabbalistiska orden, heder, dygd, reputation. — Derföre, min läsare, märk, och tag det råd jag här ger dig

om du icke känner det ringaste i fysionomien, om du alldrig lärt den konsten att låsa i ansigten, antag detta för en regel, och rätta dit uppförande derefter. Så snart de bekanta fraserna: "en karls heder borde vara honom kårare än hans lif; allt hvad som rörer mitt goda namn och rykte rörer min själ, &c." — så snart dessa eller dylika, äro beständigt i någons mun, drag den slutsatsen, och lita på att den alldrig slår fel — det är en slutsats, hvilken min egen erfarenhet alltid bekräftat — en slutsats som lätt kunde styrkas genom abstrakta skäl — Vål, men kåra Herre, låt oss då höra er slutsats — Den innehåller, att en sådan karl som ofvanföre blifvit beskrifven, är, — med er tillåtelse — en skålm.

Betræktelse öfver Afvikningar.

Frid vare den barmhertige författarens skugga, som, till sina bröders stora lindring, först uppfann den sköna konsten att gå ifrån den saken man har för händer till en annan. — Ingen ting kan vara mera beqvämt för en skribent, hvilken härigenom är i stånd att lemna sitt ämne, så snart det väcker någon obehagelig tanka hos honom — så snart han har sagt så mycket att han börjar tröttna dervid, eller har så litet att säga derom att han icke på annat sätt kan fylla det utsatta arktalet. — Men hvem ibland den kritiska hopen skall vara nog djerf att spitsa sin tunga emot afvikningar, som blifvit förådlade genom det bruk de gamle gjorde af dem; en auktoritet hvilken i kritiska saker är af lika så mycken vigt som kyrkofädernas i religionen? Den ypperlige HORATIUS har ju författat satirer och epistlar som kunna anses för en samling af afvikningar, och ofta händer det, med ett verkeligt poetiskt sjelfsvåld, att skalden, under sjelfva af-

vikningen ifrån första till andra ämnet, gör en ny ifrån andra till tredje. O! hvilket angenämt, varierande sätt, att så der få byta om ämnen; verkligen icke mindre nöjsamt för läsaren än författaren, emedan ingendera gerna tycker om den mödan att länge bibehålla uppmärksamheten. Talen då icke, J pedanter, om er metod, eller fordren någon jemn och tydlig ordning. — Den fladdrande MONTAGNE som skref hvad hans hjerta uttryckte, skall låsas och beundras, då alla skolastikens torra didaktiska afhandlingar blifva glömda. Ack, lycklige Metodister! (ehuru er sekt har sitt namn af metod) edra tal innehålla ingen ting annat än afvikningar, och dessa så osammanhängande, att vid slutet af prädikan är det omöjligt att säga hvarom den handlade. Afvikningar förefalla åfven i Filosofien; och ofta finna vi Filosofen vända sig åt sidan i en kroklinia, flyga bort i en tangent, eller fara opp i en spiral. Naturen sjelf roar sig med afvikningar, och tycker så litet om enformighet, att det icke finnes två alldeles lika föremål. Sådan är verdens bildning, att vi der se ordningen bestå i ombytlighet och alla ting

utgöra ett samband ehuru alla ting äro hvar-
annan olika. —

Med ett ord, afvikningar hafva en undrans-
vård effekt i all ting, utom i det moraliska,
och der hafva de rätt vådeliga följder — om
ni tviflar derpå, behöfver ni endast betrackta
de höga trädställningar som, här och der, vid
landsvägarne finnas uppreste; der uslingar stun-
dom få ett bedröfligt slut, endast för det de
gjort en moralisk afvikning. Näst intill det
moraliska kan man räkna politiken, emedan
politiken består i en moralitet samfund emel-
lan; och här äro afvikningar lika skadeliga.
Ty mången stat skulle blifvit bestående om dess
Ministrar icke gjort afvikningar ifrån den
allmänna hedren. Den är säker att ådraga sig
tadel som tar ett orätt steg i sitt uppförande;
och hvad är ett orätt steg annat än en afvik-
ning? Men afvikningar må vara så farliga som
hålst i moralen och politiken, utgöra de lik-
vål själen och de förnämsta skönheterne i vit-
terheten, hvarom, en mängd af skrifter bära
vittne. Sedan detta är en gång afgjordt, och
flera efterdömen redan gifna, hoppas jag at få

se den dagen då hvarje ny bok skall vara en labyrinth af afvikningar, ur hvilka läsaren förgåfves skall söka att utreda sig, och der författaren skall gå ifrån det ena ämnet till det andra, ända till slutet af kapitlet.

Betraktelse öfver mörker i Skrifter.

Då man vandrat i afvikningarnas labyrinth, kommer man naturligtvis till de trackter som tillhöra det mörka och obegripeliga. O! vördnadsvärda mörker! huru många Aurores, ifrån den mystiska JAKOB BEHMEN till den muntra TRISTAM SHANDY, hafva dig att tacka för sin namnkunnighet. Ju obegripeligare en omtyckt författare är, ju större måste hans snille utan tvifvel vara. Den sämste kan behaga då han lagar så att man kan förstå honom; men det måste säkerligen vara ett superlatift snille som behagar under det hans läsare icke förstå

ett ord af hvad han skrifver. Mörker! ditt inflytande är lika i det narraktiga, det alfvarsamma och det sublima — skämtet behagar mest då meningen ligger djupt, och flere af de hos oss utkomna alfvarsamma skrifter skulle få en stoisk filosof att skratta. Men när nattlig dysterhet håljer de svartnande skuggorna, och andas en slumrande fasa öfver de sumpiga slåtternas gröna mantel — Himmel, ropar någon granskare, hvad menar ni med all denna bränten? Herre, jag skall besvara er fråga med en historia, som ni törhända icke har hört, emedan man nu för tiden icke behöfver veta mycket för att criticera. En viss filosof (jag har verkligen glömt hans namn) gick omkring gatorna i Athen med någon ting under sin kappa, en nåsvis karl som träffade honom (jag ber om förlåtelse, min Herre) frågade hvad han gömde under kappan? hvarpå han svarade med all filosofisk köld; "jag gömmer det på det ni icke skall få se hvad det är." På lika sätt, min Herr granskare, skrifver jag för att icke bli förstadd, eller, att vara ännu mer uppriktig, menar ni att en Autor förstår sig sjelf då han skrifver meningar af samma slag

som den anförda. Dessutom måste ni veta att människorna hafva alltid två ändamål då de tala eller skrifva; antingen att göra sin mening begriplig och tydlig för andra, eller ock att göra den obegriplig och otydlig. Som författare tycker jag mest om det sednare. Mörkret har alltid varit min afgud, och dess värde måste visserligen vara stort, emedan en af dess största fiender varit tvungen att erkänna, att det utmärker en enfaldig man och en enfaldig bok då man straxt kan se innehållet. Af samma skäl bör man ju sluta att mörker och otydlighet är det som utmärker en klok man och en konstig bok. Ålderdomens vise, som så länge styrde människoslägtet genom sin öfverlägsenhet i förståndet, hvad hade de att tacka för sin framgång annat än mörkret? — Hvari består gätans eller charadens hela förtjenst? — i mörker. — Hvaraf uppkommer stjernornas glans? — Af firmamentets mörker. — Och hvar måste omsidor de namnkunnigaste hjeltars rykte sluta? — i mörker.

Skulle man visa så mycken vördnad för forntiden om den icke doldes i mörker? —

De gamle Greker och Romare voro kanske hvarken bättre eller klokare än deras, nu lefvande, afkomlingar; men de lefde långt före dem, och äro således mindre kända; derföre äro de ock mest högaktade, och denna högaktning hafva de endast sin ålder att tacka för. Nu ser man tydeligt hvilken nära förbindelse det är emellan ålderdom och mörker. Hvarföre hafva döda språk mera anseende än de lefvande? ordsaken är enkel: de äro mörkare. Hvaraf kommer det nöje en matematikus finner i upplösningen af svåra problem? Af ingenting annat än det mörker hvori de först syntes insvepte. Sluteligen, de vettenskaper hvilka anses som de mest betydliga, äro, par excellence, kallade abstrakta, och detta bevisar tillräckeligen hvilken förtjenst det är att vara mörk.

Betræktelse öfver Omening.

Omening! huru skall jag försvara ditt för-olämpade namn? huru tillbakahålla fördomens ström, och underrätta verlden om din mångfaldiga nytta? Din hederliga slägtskap med mörkret borde visserligen skydda dig ifrån den vanvårdnad som visas dig af en oförståndig verld. Men så underliga äro menniskorna att de högakta det mörka, och förakta dig som är af samma familj. I ditt helgade tempel hafva otaliga författare, både äldre och nyare, upp-tånt rökelse. — Jag sjelf har ofta ropat på din hjälp, och har ditt inflytande att tacka för hälften af min namnkunnighet. Huru ofta sänker du icke ett gynnande bistånd åt de dödeliga? — Utom dig skulle våra mest lysande sällskaper sitta hela timmarna tysta. Åt dig är en Metafysikus skyldig sitt rykte och entusiastens sin våltalighet. Förgåfves skryter den vettige, och yfver sig af förnuftets styrka; den som har dig på sin sida skall alltid bli honom för svår genom sin rikhet på uttryck.

Några af de namnkunnigaste filosofer hafva begagnat sig af din slöja för att öfvergå till odöd-
ligheten. En alfvarsam Doktor skulle utom
dig ofta vara tvungen att stadna midt i haran-
gen; poeten, utom dig, ofta vara i brist på
rim, och den muntre sällskapsmannen känna
saknaden af sina infall. Hvad är du myste-
riska varelse! — Vägen till dig veta vi —
dina verkningar röjas öfver allt — vi behöfva
icke fråga hvar vi skola finna dig — men
hvem kan intränga djupare? ack! hvem skall
borttrycka det täckelse som döljer dig? Den
thron hvarpå du sitter är omgifven af töcken;
men ehuru du utsträcker dessa till dina ålska-
re är ditt våsende likaväl okänt. Jag kan
icke nämna dig utan extas, vid ett sådant äm-
ne är det sanslöshet att vara kall. Skalden
som ofta störtar sig ifrån tanke till tanke för
att finna en mening, tar, icke sällan, sin sista
tillflyckt till dig — dig har operaskrifvaren
att tacka för sin flygt, och sonnettskrifvaren för
sin ömhet; men inga författare stå i större
skuld hos dig än de som afhandla kontrover-
sien, ty när de skrifva omeningar hvem kan
då vederlägga dem? Äfven de som påstå sig

endast vilja upplysa hvad andra autorer sagt, förakta icke att hafva tillflyckt till dig. De förklara ofta ett ställe tills alla menniskor tvifla derpå, och förderfva autorns mening med sina egna omeningar. Superficiela personer torde icke hafva märkt att retoriken håntrar sin förnämsta styrka ifrån omeningar — ty säger man annat än omeningar då man tilltalar skogar och klippor, då man bjuder sorlande strömmar att tala, och utbryter i passion emot stjernorna. Men hvad framför allt annat borde upphöja vår aktning för omeningar är, att de utgöra älskares språk, och äro alltid såkra att behaga det täcka könet, hvars bifall, äfven yttradt af blott en enda, bör otvifvelaktigt öfvervåga det tadel de kunna få af alla sina motståndare. Det är erkändt att skaldekonsten har sitt ursprung af kärleken; älskare finna smak i omeningar, derföre är det icke underligt om skalderna skulle göra det. Låt mig då förmana er, J rimmets söner — ehuru jag bör göra de fleste af er den rättvisan att de icke mycket behöfva mina påminnelser — låt mig förmana er, att ni eftersöken omeningar, fortplantera dem på det sorgfälligaste, och då skolen

J vara säkre att behaga. — Här tycker jag att samma förargeliga granskare, som förut så ofta afbrutit mig, frågar hvarföre jag sjelf icke laggt mig på poesien? — Min Herre det är emedan jag icke tror mig åga i tillräcklig grad den talangen att säga omeningar — "Åh, Herre," svarar min rådgifvare, "ni misskänner edra förtjenster" — Herre, ni behagar blott säga så. Ehuru jag stundom gör en utvandring i omeningarnes rike, har jag alldrig brytt mig om att bofåsta mig der. Jag nedkastar mig i stoftet för omeningens gråhåriga makt, som ingifver så många af våra nyare versmakare, både rimmade och orimmade; men jag vågar icke tåfla med dem, deras arbeten röja en sådan rikedom af omeningar, att jag öfvertygas om min egen svaghet och förtviflar att nånsin kunna hinna dem. Allmänheten skall därför icke sakna rimmare, ty om den förlovar en, vill jag vara ansvarig för att man snart får en annan i stället.

Primo avulso non deficit alter.

VIRG.

*Betræktelse öfver sammanbindningen af
Idéer.*

O! du som kan förskaffa vördnad åt omeningar, mysteriska sammanlänkning af de aflågnaste begrepp, huru vidsträckt är ditt inflytande och huru stor din makt! Dig hafva de stora att tacka för hela sitt anseende. Herr Grefven, i all sin ståt, torde möjligtvis icke vara en mera aktningsvärd menniska än betjenten som står bak på hans vagn; men hvart han far ser man undergifna hopar som vördsamt buga sig för honom. — Hvaraf kan detta komma? af det magiska i en tittel. — Begreppen om ett inre värde, om heder, och alla slags rättigheter, hafva, genom de dödeligas oförstånd, blifvit förenade med titteln, och ingen ting kan bättre bevisa styrkan af idéernas sammanbindning, emedan det icke gifves i naturen tvenne mera tydligt åtskilda saker än en tittel och verkeligt värde. En Officer som krummar sig och svår, med en min af frihet och tilltagsenhet, uppväcker likaså naturligt hos hvarje åskådare begreppet om mod; men ofta har erfaren-

heten bevisat, ända till demonstration, att en kokard icke är ett ofelbart teken derpå. Af lika nyck har sinnet fåstat begreppet om lärdom och dygd vid vissa hvita lappar som bäras tillika med en svart räck. Således följer idéen om mod med klädningen af den ena, och idéen om lärdom med klädningen af den andra färgen. Besynnerliga och obegripeliga äro de förbindelser som genom denna idéernas sammankedning kunna uppkomma. — Den förståndige LOCKE berättar om en Herre som alldrig kunde dansa om det icke var en gammal kofert inne i rummet; och jag känner sjelf en dramatisk poet som icke kan skriva utan att någon af hans fönsterrutor måste vara sönderslagen. Men ack! denna underliga maktens inflytande börjar innan vi intråda i världen; och mängden tror att om modren har för stark inbillning skulle hon kunna föda barn med hundhufvud. Genom denna lyckliga termen, idéernas sammanbindning äro vi således i stånd att göra redo för de obegripeligaste fenomen i den moraliska världen; och LOCKE kan sågas hafva funnit nyckeln till en af människosjälens innersta gömmor.

Betræktelse öfver Leibnitz's monader.

Jag har kommit så långt in i det abstrakta, att jag ännu icke kan nedlåta mig till jordiska ting. Ett slagte af förståndiga varelser, kallade monader, syslosätta min uppmärksamhet. — Någon torde förmodeligen vara nyfiken att få veta hvad dessa monader äro. — Min Herre! den stora tyska filosofen skall såga er att de äro varelser som tyckas vara midt emellan kroppsliga och andeliga; medvetandet om sin enhet bildar deras väsende, och genom sin kunskap om eviga sanningar äro de ledamöter i Guds evigtvarande stad. De kallas monader af ett Grekiskt adjektiv *μονάς*, som betyder ensam, hvilket hvar och en som känner Grekiskan vet likasåväl som LEIBNITZ sjelf. Men hvarpå grundar sig denna härledning? — den grundar sig derpå att hvar monad har rätt att såga, jag är sjelf ensam. Men ni torde fråga mig hvad rättighet LEIBNITZ hade att skapa sådane varelser? hvad bevis han kunde gifva på deras existans? Det är obilligt att vilja låg-

ga ett sådant tvång på filosoferna. Om man nekar dem rättigheten att frambringa hypoteser, förnedrar man dem till jemlikhet med andra menniskor. Hvad bevis kunde DES CARTES gifva på sina hvirflar och sitt fluidum? men åt dessa är han likväl skyldig mycket af sin filosofiska reputation. Filosofens fantasi borde få vara likaså oinskränkt som skaldens och målarens. Om han blott skall bevisa med erfarenheten, hvartill tjenar då hela hans snille. FLUD och PARACELsus hafva uppfunnit eteriska varelser tillräckligt för att befolka en ny skapelse. Men att återkomma till våra monader: de äro, säger LEIBNITZ, speglar af världen, och i sanning äro menniskorna det äfven, ehuru de endast gifva en ofullkomlig reflektion. Menniskorna äro äfven speglar som gerna vanställas af de föremål de skola reflektera, och lika andra speglar äro de underkastade det ödet att bli sönderbrutna, i hvilka båda artiklar det är möjligt att monaderna öfverträffa dem. Man har skäl att tro att dessa varelser hafva något umgänge med menniskoslägtet, och det är icke omöjligt att våra drömmar kunna vara ingifne af dem. Det är äf-

ven sannolikt att vi hafva dem att tacka för denna dunkla insigt i framtiden, hvilken så många hafva erfarit. Oberåknadt SOKRATIS tjenstande är det väl bekant att DES CARTES hade, i alla sina företagande, någon aning huruvida händelsen skulle slå väl eller illa ut. Jag kunde anföra flera bevis på inträffade spådomar; men detta är en Ateistisk ålder, der man straxt blir beskyllad för vidskeppelse när man tror mer än man begriper, och der man vill döma all ting endast efter förnuftet.

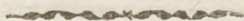
Betræktelse öfver Samvetet.

Erån ett obegripeligt ämne skrider jag till ett som tyckes hafva blifvit alldeles urmodigt. Samvetet har länge sedan blifvit uttrångdt af hedren, som intagit dess ställe hos de förnåmare,

mare, och är nog lyckligt om det någon gång kan finna tillflykt hos folk af de ringare klassarne. Personer af lågre stånd efterapa, gemenskapen, de som äro öfver dem. Många göra sig af med samvetet, emedan de anse det för en besvärlig följeslagare; åtskilliga hafva åter gjort sin lycka derigenom att de förstått konsten att gifva samvetet, hvad stämpel de behagat. I synnerhet hafva alla tiders lagstiftare begagnat sig deraf; och skulle de såkert alldrig varit i stånd att leda hela nationer, om de icke tagit människorna på sin svaga sida, hvilket onekeligen är samvetet. Detta hafva de bildat efter sitt tycke, hvarigenom de fått hela folkslag att tänka och handla som de funnit för godt; och det var icke svårt för dem att bilda hvad som är af en så vek och böjlig natur hos alla okunniga; Mångden, som finner det svårt att tänka själf, är ganska nöjd att få uppdraga det besväret åt andra.

I de romersk-katolska länderna är man så öfvertygad om samvetets otillräcklighet att styra våra gerningar, att ingen tror sig vara

förbunden att vaka deröfver, utan man lemnar hela den omsorgen åt biktfåder och direktorer. Samvetet är dessutom lätt tillfredsstäldt der hvar och en dygd kan få vissa gränser, som bestämmas efter omständigheterna; och der ändteligen man får köpa förtjensterna af de dygder man känner sig sakna.

Betræktelse öfver Dryckenskap.

Quid non Ebrietas designat.

Till hvilka stora bedrifter ger icke dryckenskap anledning? Huru många beundransvärda poemer? huru många lyckliga alster af inbillningen har icke dryckenskap frambragt? O! du vinets osynlige ande, om vi icke ha något annat namn att kalla dig vid, låt oss kalla dig sångmö, ty det är säkert att flera skalder

hafva varit inspirerade af dig ån af Helikons vatten. Men ditt inflytande tillhör icke ensamt poeter; teologer och filosofer förakta icke ditt bistånd. CATO CENSOR var ingen fiende af godt vin, och jordens rörelse var först upptäckt af en filosof som fått ett duktigt rus. Om man skall tro HORATIUS, har ingen vattendrickare nånsin sammansatt ett odödligt poem, och den som har ett verkeligt snille för skaldekonsten är alltid

Rite cliens Bacchi somno gaudetis & umbra.

En af de största prelater den Romerska kyrkan nånsin frambragt, har liknat himmelns glädje vid en berusning; och all den skildnad han gör dervid är dess varaktighet. Ett godt rus bortdrifver alla bekymmer från människohjertat, och sådan är dess styrka att man kan billigt säga derom:

Kungar bli gudar deraf, och ringare människor
Kungar.

Anmärk nu, att det tillhör Ortodoxien att dricka vin. Under det de otrogna Turkarna

fördöma denna våtska, och hålla sig blott vid kaffekoppen, upplifvas våra ansigten likasom våra lynnen af portvinet. Låt den förrådiske Spanjoren räkna ordet Borrachio, eller drinkare, för den grofvaste förebråelse; ibland nordens fria söner skall man alltid anse för det samma att vara en god sällskapskarl och att dricka mycket. Att fullborda vinets beröm kan man således säga, att det skingrar alla omsorger, ingjuter hopp, ger nya vingar åt inbillningen och upplyftar snillet. Det har alltid varit en bepröfvad vän i sorgens tid, och en glad följeslagare i vålgångens. Men hvem kan tvifla på dess värde, som vet att den namnkunnige ALEXANDER, verdens eröfrare, var den största drinkare som gafs, och att han öfvertråffade alla sina samtida vid buteljen, likasom alla sina fiender på fältet. Orått har man påstått att drufvans saft bidrog till hans död; den förordsakades af förgift. Utom en sådan händelse hade han kanske lefvat tills hans kropp blifvit så uppsvålld att ingen likkista kunnat rymma den. Men, som JUVENAL säger

Sarcophago contentus erat.

Och hvarföre det, min kära Herre? — emedan han icke druckit nog. Här blir jag, efter vanligheten störd af en granskare. "I anledning af hela detta loftal öfver vinet torde ni ursåka om vi förmoda att ni är sjelf en drinkare." — Min Herre, ni kan förmoda hvad ni behagar, men tillåt mig att säga er, att om ni sjelf alldrig tar er ett rus skall ni kriticera dåligt hela er lifstid. Den som vill förvärfva namn af författare bör dricka duktigt vin eller punch, och det skall åstadkomma samma verkan som den Pieriska källan.

Betræktelse öfver en Kommod.

Emedan mina lifsandar voro helt och hållet utmattade af min betræktelse öfver drycken- skap, gick jag in i ett litet kabinett som stö- ter intill min kammare, der jag satte mig på en viss trådmaskin, som alltid befunnits vara en stor befordrare af studering och djupsinnig- het; ty man vet ganska väl att personer af

grubblande lynnen kunna icke gerna studera eller öfverlägga något utan dess bistånd. Lutande hufvudet emot handen i en tankfull ställning, sade jag för mig sjelf, ack! huru ofta hafva lärda och outtrötteliga författares arbeten varit olåsta tills de styckevis besökt ett sådant ställe som detta! — Skulle — men himmelen förbjude det — skulle dessa mina betraktelser, i hvilka jag har visat all min quickhet och lärdom, på hvilkas sammansättande jag har använt dagar och nätter, skulle de undergå samma olyckliga öde, hvad det skulle kosta på för min egenkärlek; och hvilkens egenkärlek är starkare än en författares? Nej, mina förra arbetens framgång ger mig hopp om en blidare lott; nej, mina skrifter skola aldrig blifva dömda:

*Ad fœcum et piperem et quicquid chartis
Amicitur ineptis.*

Nej, måtte mina betraktelser lefva, bland mina öfriga verk, att uplysa kommande åldrar. Hvarken skall JOFURS vrede, eller den allt förtårande Bathos af Cloacina till intet göra arbeten som äro ämnade att räcka tills ingen

tid skall vara mer. Hår känner jag att min granskare rycker mig i armen och säger: "Ni glömmmer hvad ni företog er — Jag väntade en hop anmärkningar öfver den nyttiga uppfinningen af kommoder; och ni har endast talat om edra egna arbeten, som röja en långt sämre uppfinningsgäfv" — Herre, jag är er förbunden för påminnelsen — jag finner det omöjligt att undgå er skarpsinnighet, derföre skall jag skyn- da till slutet.

*Sista betraktelsen, eller betraktelse öf-
ver betraktelser.*

Detta ämnet är nog torrt; men i alla ämnen bör man kunna såga någon ting, och äfven der man ingen ting kan såga är svårigheten lått hulpen genom en afvikning. En afvikning är likaså nyttig för den som skrifver betraktelser som ett succedaneum för en Apotekare; och läsaren och patienten äro lika fallna för att ta det ena för det andra. Af alla de olika synpunkter hvari man betraktat förhållandet emellan autorer och läsare, vet jag ingen som är mera träffande än jämförelsen med en doktor och hans patient. Sällan tar någon till en bok utan då han känner att tiden blir honom för lång, eller då han har en och annan krämpa som gör honom oförmögen till göromål eller andra lifligare nöjen. Men i dessa fall vill man gerna fördrifva ledsna-

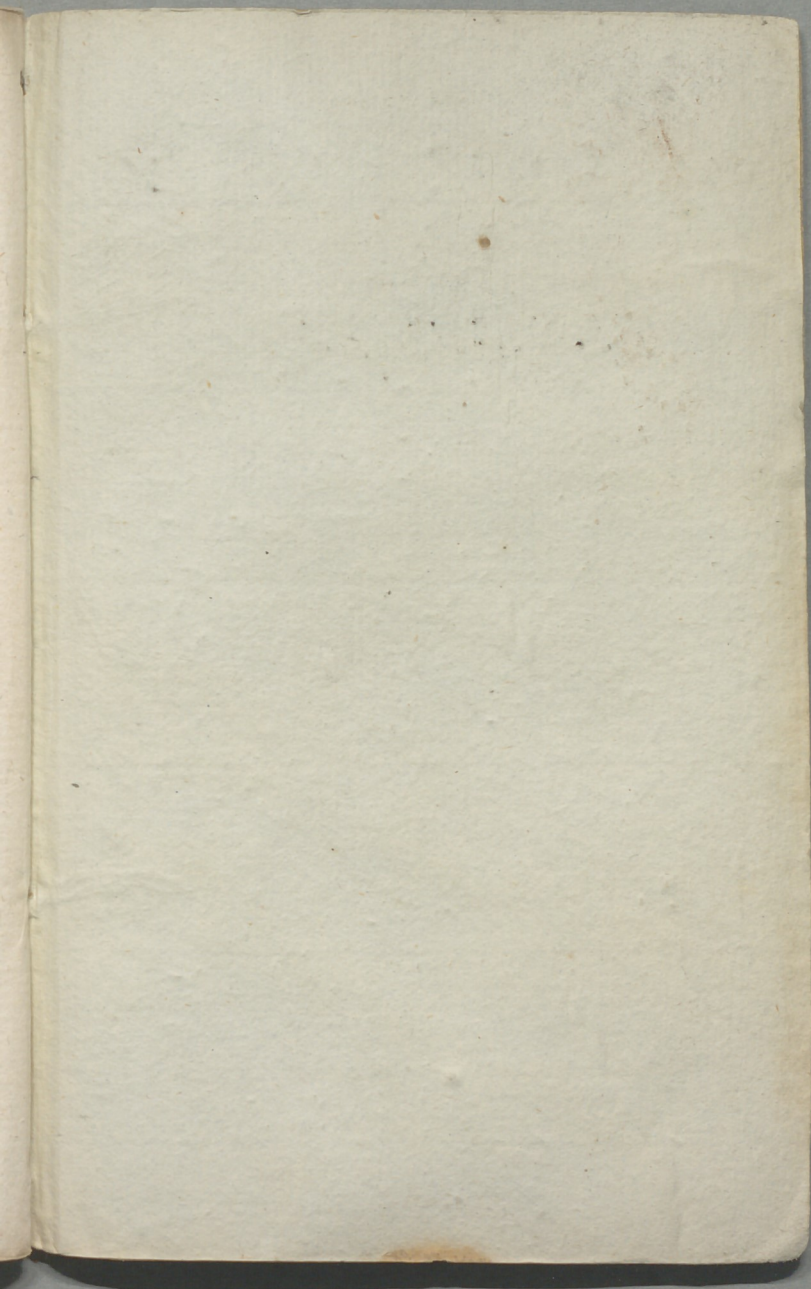
den genom läsning, och den författare de välja kan billigt anses för deras läkare. För att ännu mer bevisa huru rätt denna jämförelse är, kan man tillägga att öfver dörren till det namnkunniga bibliotek som PTOLEMEUS PHILADELPHUS anlade i Alexandria stod följande inskription

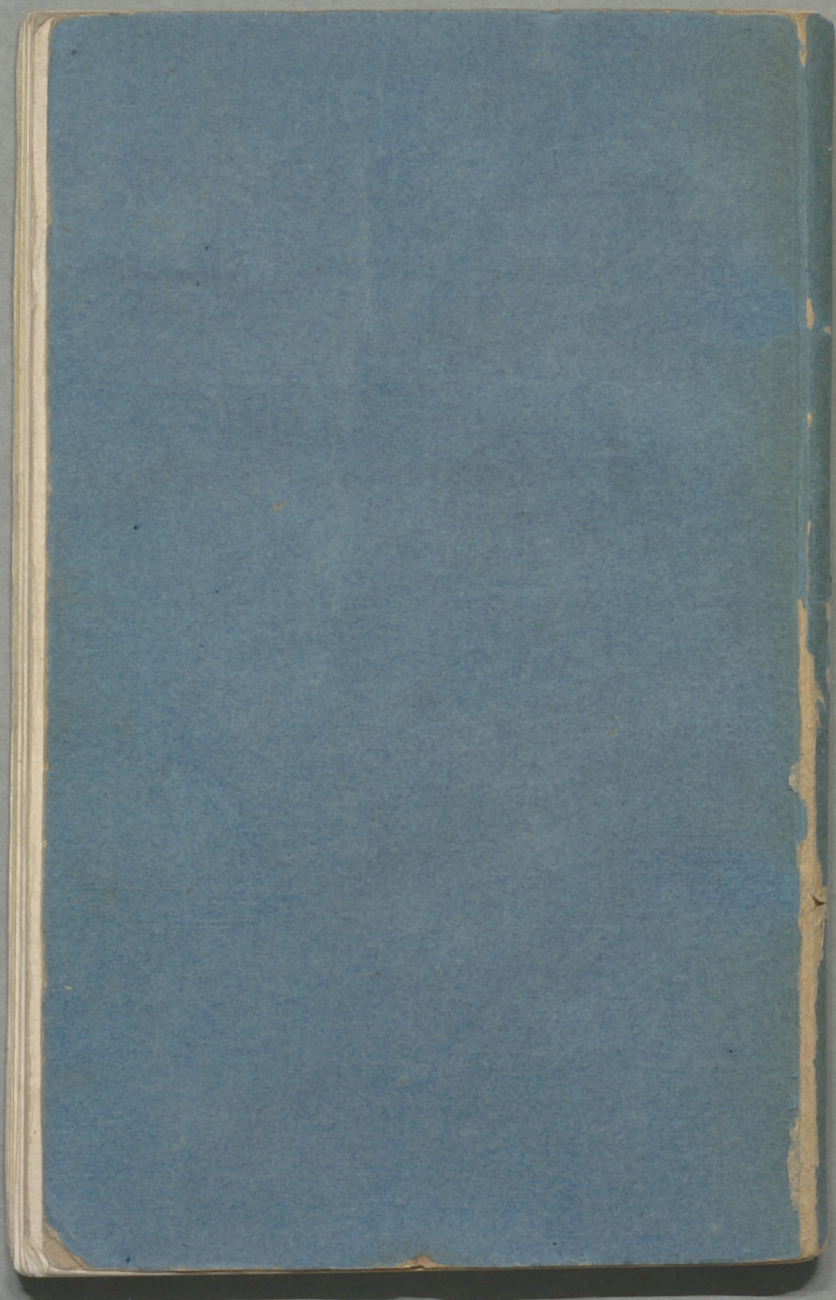
Låkedom för själen.

Om en bok således är en låkedom för själen, kunna vi författare, som utdela den, med skäl anse oss för doktorer; och om vi icke bota våra patienter likaså ofta som andra doktorer, kunna vi åtminstone säga med säkerhet att vi icke döda dem. Vetem då, Jalla i hvilkas händer dessa betraktelser en dag skola komma, att Jag, såsom autor, är er läkare, och hedren er läkare med den heder som honom tillkommer — Här blir jag å nyo afbruten af min näsvisse granskare, som erindrar mig att jag alldeles kommit ifrån mitt ämne, att jag låfvade en afhandling öfver betraktelser, men icke talt om annat än låkedom och doktorer — Herre ni kan alldeles uttrötta fålamodet på en menniska.

Jag har redan sagt er, och jag säger det å nyo, att jag vill göra så många afvikningar ifrån mitt ämne som jag behagar, och när jag behagar; och att jag icke skulle vilja hålla mig länge vid en och samma sak, om jag än derigenom kunde frålsa så många granskare som finnas i Europa. Men på det ni icke må förarga mig längre vill jag här sluta.

Verbum non amplius addam.

www.books2ebooks.eu